

Ірина Пальшкова

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ

Кінцевим продуктом навчання в педагогічному ВНЗ є формування достатнього рівня професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя, що дає йому змогу в подальшому успішно здійснювати свою професійну діяльність у закладах освіти. В дійсності програми навчальних курсів ВНЗ декларують формування у своїх випускників системи ЗУН (не тільки знання та вміння, але й здатність їх практичного застосування). Однак, як показують дослідження [5], результати навчання бажають поліпшення. Випускники відзначають, що вони мали слабку практичну підготовку у ВНЗ, а в подальшому їм довелося витратити деякий час (3–5 років) на самостійне набуття досвіду та професійне становлення. Це відбувається з двох причин: 1) недостатньо продуманий механізм контролю рівня засвоєння студентами практичних навичок; 2) використовувані форми роботи не дозволяють достатньою мірою вийти на відпрацювання практичних навичок застосування навчальної інформації.

У зв'язку із упровадженням у практику освіти суб'єкт-суб'єктної педагогічної парадигми особлива увага приділяється теоретичному аналізу і обґрунтуванню механізмів становлення учителя як суб'єкта педагогічної діяльності (Г. Аксьонова, Р. Асадуллін, Є. Волкова, Н. Григор'єва, О. Жорнова, Н. Нікітіна, Н. Соловйова); формуванню його загальної і професійно-педагогічної культури (М. Віленський, В. Гриньова, Е. Гришин, О. Ходусов); різним аспектам індивідуально-творчого розвитку педагога та його інноваційного потенціалу (І. Богданова, Н. Кічук, Л. Кондрашова, З. Курлянд, А. Линенко, Н. Мажар, Л. Подимова, Н. Посталюк, Т. Руденко, Т. Руднева, О. Цокур та ін.).

Розглянути проблему практико-орієнтованого підходу у професійному навчанні майбутніх педагогів початкової ланки.

Практико-орієнтований підхід у професійному навчанні майбутніх педагогів – це орієнтація навчального процесу на кінцевий продукт навчання. Кінцевим продуктом навчання виступає формування і вироблення у студентів практичних навичок застосування технологій навчання та виховання на рівні досягнення гарантованого технологією нижнього порогу ефективності професійної діяльності, тобто достатнього рівня сформованості професійно-педагогічної культури.

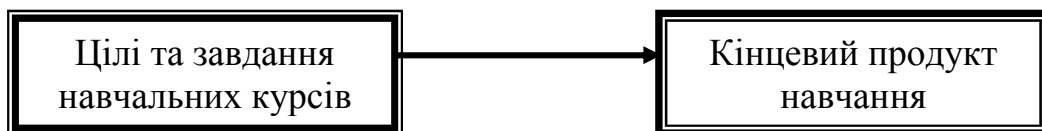
Це передбачає підпорядкування змісту та методів навчання дидактичним закономірностям практико-орієнтованого підходу, які вибудовані відповідно з етапами досягнення кінцевого продукту навчання. Це означає перерозподіл співвідношення теоретичної, практичної та методичної інформації у сферу формування професійно-педагогічної культури.

Під практико-орієнтованим підходом у професійному навчанні ми будемо розуміти орієнтацію змісту і методів педагогічного процесу на формування у майбутніх педагогів практичних навичок роботи.

Використання практико-орієнтованого підходу в практиці навчання у ВНЗ означає, що під час навчального процесу зміст і методи курсу спрямовані на формування у студентів мінімальних практичних навичок роботи з учнями, які дозволять йому реалізувати педагогічну діяльність на рівні гарантованої нижньої межі ефективності навчання.

На думку В.П. Беспалько і Ю.Г. Татур, при плануванні навчально-методичного комплексу в структурі педагогічної системи необхідно виокремити в певній послідовності її елементи: «Цілі», «Зміст», «Дидактичний процес», «Організаційні форми». На перший погляд, нічого нового в пропозиції цих авторів немає, оскільки цілі навчання в наявних навчальних планах і програмах визначаються завжди. Однак вони вважають, що цілі визначаються описово, що не дозволяє чітко визначити міру їх досягнення, і відкриває простір як для помилок в аналізі, так і для планованої фальсифікації результатів роботи. Щоб уважати, що мета описана точно, чітко і визначено, необхідно, щоб всі її параметри були задані діагностично (тобто можна провести діагностику змін якостей і побачити зростання якості, що досліджується) [3].

Грунтуючись на наведених міркуваннях, для чіткішого розуміння і формулювання цілі та завдань навчального курсу, який би задовольняв вимоги діагностичності, зручно застосовувати термін «кінцевий продукт навчання». При реалізації практико-орієнтованого підходу в педагогічному процесі цілі та завдання курсу перетворюються в конкретизований кінцевий продукт навчання.

Рис. 1. Перетворення цілей і завдань при реалізації практико-орієнтованого підходу в навчанні

Кінцевий продукт навчання – це конкретизовані види дій, засвоєні студентами в ході роботи з навчальною інформацією у вигляді необхідного досвіду. Одержаний досвід практичних дій або застосування засвоєного змісту освіти є критерієм ефективності навчального процесу.

Кінцевий продукт у вигляді досвіду застосування засвоєного змісту описується як перелік конкретних практичних дій, можливих тільки при інтеграції теорії і практики, необхідних для успішного виконання кожної дії. Ці практичні дії можуть мати різний характер: розумові дії, формування і розв’язання різноманітних творчих задач і проблемних ситуацій, дії з

предметами тощо [1].

Таким чином, практико-орієнтований підхід у навчанні професійних видів діяльності дещо відрізняється від класичного підходу в навчанні. Порівнюючи структуру і функції традиційного і практико-орієнтованого підходів у навчанні, можна побачити їх відмінності в організації освітнього процесу.

Таблиця 1

Аналіз традиційного і практико-орієнтованого підходів щодо їх розвивальної спрямованості

Форми роботи	Традиційний підхід		Практико-орієнтований підхід	
	Навчальні завдання	Емоційні цінності	Навчальні завдання	Емоційні цінності
Лекції	0	1,0	–	–
Формуюча бесіда	–	–	1,0–3,0	1,0–4,0
Семінари і практичні заняття	1,0–4,0	1,0–3,0	–	–
Навчальні ігри і методичні тренінги	–	–	3,0–5,0	1,0–5,0
Творчі завдання	–	–	1,0–5,0	1,0–5,0
Курсові роботи	1,0–4,0 (5,0)	1,0–4,0	1,0–5,0	1,0–5,0
Заліки та іспити	1,0–3,0	–	1,0–5,0	5,0

Завдяки проведеному аналізу можна спостерігати відмінності традиційного і практико орієнтованого підходів у навчанні. Вони полягають у зміні спрямованості змісту на кінцевий продукт навчання і методах досягнення поставлених цілей. Оскільки кінцевим продуктом навчання практико-орієнтованого підходу є формування в майбутніх педагогів практичних навичок роботи у вивченні технологій, то під час навчального процесу виявляється його практична спрямованість.

У ході проведення технологічного аналізу дидактичної категорії «практико-орієнтований підхід у професійному навчанні» головна увага приділялась ролі і професійній підготовленості викладачів. Це пов'язано з тим, що роль викладача при здійсненні практико-орієнтованого підходу в навчанні істотно відрізняється від ролі педагога у професійній класичній освіті.

Як відзначалося раніше, в системному аналізі провідний вплив на навчальний процес при здійсненні практико-орієнтованого підходу має кінцевий продукт навчання. Він визначає природу змісту навчання, характер методів навчання і структуру самого навчального процесу.

При осягненні досвіду роботи з вивчення інноваційних технологій викладачеві, як і вчителю у школі, недостатньо репродуктивного підходу.

Він визначає природу змісту навчання, характер методів навчання і структуру самого навчального процесу.

Кінцевий продукт навчання і практико-орієнтований підхід до процесу пробуджує дуже важливе явище в педагогіці – обов'язкове впровадження у навчальний процес особистісно-орієнтованого навчання. Це означає, що викладач повинен стежити за індивідуальними успіхами кожного студента і намагатися пристосувати навчальний процес до особистісних особливостей своїх студентів. Особливістю практико-орієнтованого підходу в цьому випадку виступають два важливих чинники:

- проектування змісту навчання відповідно до індивідуальних характеристик студентів;
- породження педагогічного інструментарію, який дає змогу враховувати індивідуальні особливості кожного студента.

Традиційний підхід до професійної освіти спирається на програму курсу, що викладається, і орієнтується на студентів із середніми здібностями до навчання.

Практико-орієнтований підхід у професійній освіті орієнтується на кінцевий продукт навчання та індивідуально-особистісні риси кожного студента при досягненні ним кінцевого результату.

Технологія породження учителем або викладачем педагогічного інструментарію може бути представлена такою схемою (див. Рис. 2).

Рис. 2. Технологія породження педагогічного інструментарію у продуктивній педагогіці.

Отже, кінцевий продукт навчання визначає не тільки структуру і характер змісту навчального курсу, але і його процесуальну частину – методи і прийоми навчання, а також творчі прийоми учителя в процесі реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання.

Аналізуючи практико-орієнтований підхід до освоєння технологій продуктивного навчання на курсах спеціалізації, можна виокремити два важливі моменти:

1) орієнтація педагогічного процесу на формування у студентів конкретних професійних або практичних навичок з технології, які вони мо-

жуть тут же реалізувати в ході педагогічної практики. Студент вміє організувати по-новому навчальний процес і застосувати на практиці знання, одержані на заняттях, тобто йдеться про практико-орієнтований підхід в організації навчального процесу;

2) забезпечення особистісно орієнтованого підходу. Він виявляється, по-перше, у численних продуктивних технологіях особистісно орієнтованого навчання як обов'язковий елемент навчання. Якщо на курсах спеціалізації викладається технологія особистісно-орієнтованого плану, то, безумовно, сам професійний курс підготовки вчителя повинен бути особистісно орієнтованим.

Причиною цього є виокремлений нами в історичному аналізі ефект сформованості звичного професійного мислення і дії, а саме: студент сам свого часу навчався за репродуктивними технологіями і тому він має тільки приблизне уявлення про те, як реалізується на практиці особистісно орієнтований підхід.

Під час проведення аналізу цих особливостей чітко виявляються два процеси, що накладаються один на один: з одного боку, це засвоєння технології особистісно-орієнтованого навчання дітей, з іншого – це включення самих студентів в особистісно орієнтований процес, їхнє становлення як фахівців.

Таке накладання створює певні труднощі для викладачів курсів спеціалізації, оскільки вони, з одного боку, повинні добре володіти технікою практико-орієнтованого навчання учнів, з іншого, вони повинні застосовувати технологію особистісно орієнтованого навчання при підготовці майбутніх педагогів.

Зміст навчання включає в себе нову систему знань практичного і теоретичного плану, де вчитель виступає і як носій навчальної інформації, і як носій нової освітньої технології.

Для подальшого поглиблення аналізу закономірностей організації змісту навчання в практико-орієнтованому курсі необхідно визначитися з тим, що належить до змісту під впливом кінцевого продукту навчання. Аналізуючи наведені раніше компоненти змісту курсів спеціалізації, виокремимо два рівні змісту:

- зміст, що визначається розробником продуктивного курсу навчання;
- зміст, що створюється самими курсами спеціалізації і викладачами цих курсів.

– Застосування особистісно орієнтованого підходу в практико-орієнтованій технології вимагає від студента знаходження шляху індивідуалізації педагогічного прийому, з урахуванням особистісних особливостей учнів і педагогічних ситуацій, що виникають. Ця проблема розв'язується в тому випадку, якщо студенти володіють теоретичною інформацією про взаємозв'язки особистісних рис учнів і механізмів роз-

витуку певних навичок. Володіння студентами даними теоретичними знаннями дає їм можливість вийти на новий рівень педагогічної майстерності і дозволяє моделювати потрібні педагогічні ситуації, тим самим керувати педагогічним процесом. Ці теоретичні відомості визначимо як теоретичні відомості другого рівня.

– Інформація про можливості алгоритмізації кінцевого продукту навчання, виходячи з особливостей технологічних задач, тобто конкретних завдань навчання або розвитку і здійснення особистісно-орієнтованого підходу, дозволяє майбутньому педагогу вийти на новий рівень професіоналізму. Ця інформація носить практичний характер, і її можна позначити як практичні відомості третього рівня. Цей рівень інформації дозволяє студенту побачити можливість використання кінцевого продукту навчання учня на одному з предметів, всіх інших уроках і в житті.

– Формування змісту навчального курсу в класичному режимі йде за принципом: студенти повинні бути знайомі з усіма теоретичними викладками з навчального предмета. Однак будь-який навчальний курс обмежений у часі, тому перед розробниками курсу при формуванні змісту постає важлива проблема: «яка інформація всередині навчального курсу більш важлива, і чому надати перевагу?» Найчастіше ця проблема розв'язується довільно – залежно від інтересів самого розробника або викладача. Це призводить до переобтяження такою кількістю інформації, що орієнтована на формування у студентів загального уявлення і яка у професійній діяльності практично не буде потрібною.

– При формуванні змісту в практико-орієнтованому підході основоположними є практичні відомості, оскільки основним завданням цього курсу є досягнення кінцевого продукту навчання. При організації курсів з використанням практико-орієнтованого підходу не можна чинити так, як при здійсненні традиційного підходу, оскільки такий курс жорстко обмежений необхідністю досягнення кінцевого продукту як у теоретичному, методичному, так і практичному плані. Слід відзначити, що в практико-орієнтованому підході методична інформація носить практичну спрямованість, тому в подальшому ми не будемо виокремлювати цю інформацію в окремий блок.

Одним з важливих аспектів у реалізації практико-орієнтованого підходу в педагогічному процесі є вміння спланувати, організувати і провести практико-орієнтований курс з урахуванням усіх його дидактичних закономірностей. Ми вже висвітлили два останні аспекти (організація і проведення), залишається розглянути перший, а саме – планування. На основі виявлених дидактичних закономірностей організації практико-орієнтованого навчального процесу, алгоритмізованих етапів розробки і планування практико-орієнтованого курсу, це буде мати такий порядок:

1. Визначення кінцевого продукту навчання.
2. Виокремлення опорних слів (термінів) теми, що вивчається.

3. Проведення аналізу дій, необхідних для того, щоб студенти могли досягти кінцевого продукту навчання.
4. Планування і розробка прийомів розвитку, які можна використувати в ході досягнення кінцевого продукту навчання з їх таксономічним аналізом.
5. Розробка планів занять, тобто структурування прийомів роботи.
6. Розробка рекомендацій з міжпредметних зв'язків.

У ході проведення технологічного аналізу дидактичної категорії «практико-орієнтований підхід у професійному навчанні» головна увага приділяється ролі і професійній підготовленості викладачів. Це пов'язано з тим, що роль викладача при здійсненні практико-орієнтованого підходу в навчанні істотно відрізняється від ролі педагога в професійній класичній освіті. Під практико-орієнтованим підходом у професійному навчанні ми розуміємо орієнтацію змісту і методів педагогічного процесу на формування у майбутніх педагогів практичних навичок роботи вчителів в початковій школі. Використання практико-орієнтованого підходу в практиці навчання у педвузі означає, що під час навчального процесу зміст і методи курсу спрямовані на формування у студентів практичних навичок роботи з учнями, які дозволять йому реалізувати педагогічну діяльність на рівні гарантованої межі ефективності навчання. Подальшу свою роботу ми вбачаємо у розробці індивідуальних завдань до розроблених навчальних курсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Востриков А.А. Теория, технология и методика продуктивной педагогики в начальной школе. – Томск, 1999. – 250 с.
2. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем: Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технологии обучающих систем. – Воронеж, 1977. – 304 с.
3. Беспалько В.П., Татур Ю.Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. – М., 1989. – 144 с.
4. Валицкая А.П. Современные стратегии образования // Педагогика. – 1997. – № 2–3.
5. Кулешова Е.А. Особенности организации учебного процесса, направленного на повышение профессиональных навыков учителя начальных классов // Развитие творческого мышления в образовательном процессе. Духовно-нравственный опыт и интеграция в содержании образования. Материалы региональной научно-практической конференции 29–30 апреля 1997 г. – Томск, 1997. – С. 43–45.